

ความเป็นมา

เมื่อก่อนหน้า ปี พ.ศ. 2509 นักเรียนโรงเรียนช่างศิลป์กลุ่มหนึ่งได้ร่วมกันใช้บริเวณบ้านสวนของ นายชาติ สดประเสริฐ เป็นที่ชุมนุมพบปะสังสรรค์และรับน้องใหม่ เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีซึ่งกันและกัน ระหว่างนักเรียนรุ่นพี่และรุ่นน้องที่สนใจ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ก็ได้จัดให้มีการ "ฝากมือ" แก่นักเรียนที่จะไปสอบเข้าเรียนต่อ ณ โรงเรียนช่างศิลป์ กรมศิลปากร (ซึ่งต่อมาเป็นวิทยาลัยช่างศิลป์) และนักเรียนที่จะไปสอบเข้าเรียนต่อ ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อยมา

ต่อมาเมื่อบริเวณบ้านสวนแห่งนี้ได้รื้อถอน และปลูกเป็นตึกแถวขึ้นมาแทนที่ ก็ได้ใช้สตูดิโอของ นายชาติ สดประเสริฐ ซึ่งเป็นตึกแถวสองคูหา เป็นที่ "ฝากมือ" ตามจุดประสงค์ดังกล่าวตลอดมาอีกเหมือนเดิม

ปัจจุบัน เป็นสถานที่สอนศิลปะ เพื่อเป็นวิทยาทานแก่บุคคลที่สนใจศิลปะโดยทั่วไป ไม่จำกัดอายุ และความรู้

ผู้สอนเป็นสมาชิก และศิลปินรับเชิญ

มีคำขวัญว่า...

"ผู้เรียนก็ไม่ต้องเสียเงิน..."

"...ผู้สอนก็ไม่ต้องได้เงิน"

ชมรมจิตรกรวันหยุดแห่งประเทศไทย
1293/104 ซอยสารภี 3 ถนนเจริญรัตน์ วังเวียงใหญ่
กรุงเทพฯ 10600 โทร. 465-2513 ประเทศไทย

Brief history of the "Holiday Artists Club of Thailand"

About 1966, a group of students of the School of Fine Art joined the meeting at Mr. Charlie Sodprasert's orchard house. The purpose of the meeting was to gather together and create mutual understanding among the alumni of the School of Fine Art.

In 1967, a training course in art was held here for those who wanted to prepare themselves for entrance to the School of Fine Art and Silpakorn University.

And later though a flat was built in this compound the training course has continued at Mr. Charlie's studio up to the present, and is warmly open without charge for everyone interested in painting and drawing.

"Holiday Artists Club of Thailand"

1293/104 ลาดก 3 Bangkok 10600
Thailand TEL.465-2513

ท่านศาสตราจารย์
ศิลป์ พีระศรี

หน้า
N
7311.5

เลขหมู่ 2575
เลขทะเบียน 040013
วัน, เดือน, ปี -7.FEB.1986

Rama IX Art Museum Foundation

ARS LONGA
VITA BREVIS

ศิลป พีระศรี

อะไรคือศิลปะ

นายศิลป์ พีระศรี เรียบเรียงเป็นภาษาอังกฤษ
พระยาอนุมานราชธน ถ่ายออกเป็นภาษาไทย

คำว่า “ศิลปะ” หมายความว่างานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและความคิดเห็น เช่นตัดเลื้อยสร้างเครื่องเรือน ปลูกต้นไม้เป็นต้น อย่างนี้เป็นศิลปะมีความหมายอย่างกว้าง

เมื่อกล่าวว่า *วิจิตรศิลป์* (Fine Arts) หมายความว่างานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ นอกจากต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิดแล้ว ยังต้องมีการพวยพุ่งแห่งปัญญาและจิตออกมาด้วย (intellectual and spiritual emanation - ถ้ากล่าวเป็นภาษาสามัญ คือต้องมีใจจดใจจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ เพื่อให้เกิดปัญญาความคิดและความรู้สึกทางใจ ให้พวยพุ่งออกมาและแทรกซึมเข้าไปในสิ่งนั้น เรียกเป็นคำเฉพาะของศัพท์ศิลป์ว่า emanation คือ การพวยพุ่งออกมา - ดูคำนี้ในพจนานุกรมศัพท์ศิลป์)

ดังทราบกันอยู่แล้วว่าวิจิตรศิลป์นั้นแบ่งเป็น “การแสดงออกแห่งศิลปะ (expressions of arts- ดูคำนี้ในพจนานุกรมศัพท์ศิลป์) 5 ลักษณะ” กล่าวคือวรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ศิลปทั้ง 5 ลักษณะนี้ แต่ละลักษณะยังแบ่งย่อยออกไปอีกเป็นหลายชนิดแห่งการแสดงออก ยกตัวอย่าง วรรณคดีอาจแสดงออกทางกวีนิพนธ์ทางความเป็นนวนิยาย ทางพรรณนาโวหารเป็นเรื่องราวหรือเป็นเรื่องปรัชญา ศาสนาและการเมือง หรืออะไรเหล่านี้เป็นต้น

มนุษย์ทำสิ่งให้เป็นศิลปะ ก็เพื่อให้พอใจในความรู้สึกของตนที่มีมาแต่กำเนิด คือรักและนิยมสิ่งงามสิ่งไพเราะ มนุษย์ย่อมแต่งประดับตนเองและสิ่งแวดล้อมของตนด้วยสิ่งวัตถุงาม ๆ ความจริงคนเราไม่ว่าคนเช่นไรย่อมยินดีเข้าใกล้สิ่งที่เป็นความงาม ความไพเราะ และรู้สึกขยะแขยงออกจากสิ่งที่เป็นความน่าเกลียด รู้สึกเช่นนั้นมาตั้งแต่เด็กแล้ว ถ้าเราจำเป็นจะต้องเลือกเอาสิ่งใดในชนิดเดียวกัน

ใบลึงค์

รูปที่ 1. ใบลึงค์ (Ling) เป็นไม้ยืนต้นที่มีถิ่นกำเนิดในภาคใต้ของประเทศไทย ใบลึงค์มีลักษณะเป็นรูปไข่หรือรูปรี มีเส้นใบเป็นเส้นตรงหรือเกือบตรง ขอบใบเรียบหรือมีคลื่นเล็กน้อย ใบลึงค์เป็นพืชที่ขึ้นเป็นกอหรือเป็นกลุ่ม

รูปที่ 2. ใบลึงค์ (Ling) เป็นไม้ยืนต้นที่มีถิ่นกำเนิดในภาคใต้ของประเทศไทย ใบลึงค์มีลักษณะเป็นรูปไข่หรือรูปรี มีเส้นใบเป็นเส้นตรงหรือเกือบตรง ขอบใบเรียบหรือมีคลื่นเล็กน้อย ใบลึงค์เป็นพืชที่ขึ้นเป็นกอหรือเป็นกลุ่ม

รูปที่ 3. ใบลึงค์ (Ling) เป็นไม้ยืนต้นที่มีถิ่นกำเนิดในภาคใต้ของประเทศไทย ใบลึงค์มีลักษณะเป็นรูปไข่หรือรูปรี มีเส้นใบเป็นเส้นตรงหรือเกือบตรง ขอบใบเรียบหรือมีคลื่นเล็กน้อย ใบลึงค์เป็นพืชที่ขึ้นเป็นกอหรือเป็นกลุ่ม

รูปที่ 4. ใบลึงค์ (Ling) เป็นไม้ยืนต้นที่มีถิ่นกำเนิดในภาคใต้ของประเทศไทย ใบลึงค์มีลักษณะเป็นรูปไข่หรือรูปรี มีเส้นใบเป็นเส้นตรงหรือเกือบตรง ขอบใบเรียบหรือมีคลื่นเล็กน้อย ใบลึงค์เป็นพืชที่ขึ้นเป็นกอหรือเป็นกลุ่ม

Rama IX Art Museum Foundation

ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก จะเป็นปากกาหมึกซึม เสื้อผ้า รถยนต์ ขวดน้ำหอม หรือเรือนที่อยู่ก็ตามที่ เรา ก็พยายามเลือกเอาสิ่งเหล่านั้นแต่ที่เห็นว่างามที่สุดในพวกของมัน เพราะเส้นและสี (คือลวดลายและ สีสน) ที่งามสมบูรณ์ (Fine) กระทำให้รู้สึกบันเทิงใจอันแท้จริง ความรู้สึกบันเทิงใจนี้เป็นสัญชาตญาณ มีมาแต่กำเนิด เรียกว่า ความรู้สึกทางสุนทรียภาพ (aesthetic sense - ดูคำ aesthetic ในพจนานุกรม ศัพท์ศิลป์) ความรู้สึกทางสุนทรียภาพ ย่อมมีอยู่เป็นประจำในตัวบุคคล ประณีตบ้าง หยาบบ้าง ไม่ มากก็น้อยแล้วแต่การศึกษาอบรมและความเป็นบัณฑิตมีเป็นธรรมชาติอยู่ในตัว

มนุษย์ที่ดี สัตว์ที่ดี ย่อมมีสัญชาตญาณรู้จักนิยมยินดีต่อความงาม สัตว์เมื่อถึงฤดูหน้าสืบพันธุ์ ขนนกของตัวผู้จะมีสีสันทัดงามเห็นเด่นกว่าเวลาปกติที่ไม่ใช่หน้าของมัน ทั้งนี้ก็เพราะนกตัวเมียย่อม หลงใหลต่อความงามของชนที่มีสีสนอย่างอุดมสมบูรณ์ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง นกที่อยู่ตามสวนกลางชนิด เอาปากจิกเก็บก้อนกรวดก้อนหินก้อนเล็ก ๆ ซึ่งมีสีสันทัดงามเด่น ไปรวมเรียงไว้ในรังแล้วกระโดดเดิน ไปมาและส่งเสียงร้องด้วยความเบิกบานยินดีรอบ ๆ สวนสีของมัน ตามที่กล่าวแะมานี้ ก็จะเข้าใจได้ ว่า ความนิยมยินดีต่อความงามเป็นความรู้สึกทางสัญชาตญาณ ซึ่งเมื่อมีอยู่ในมนุษย์ก็กลายเป็นความ จำเป็นทางจิตใจขึ้น

กล่าวมาแล้วว่า ความรู้สึกนี้ย่อมมีแตกต่างกันมากอยู่ ตามแต่มาตรฐานแห่งความเจริญคติ คลายปัญญาความคิดของบุคคลแต่ละคน จะยกเรื่องดนตรีขึ้นมาเป็นตัวอย่าง ชนชาติซึ่งมีความเจริญ อยู่ในระยะต้น ๆ ย่อมพอใจฟังเสียงกลองที่ดีเป็นจังหวะ ส่วนมนุษย์ที่มีอารยธรรมสูงกว่า ต้องการฟัง เสียงของท่านองดนตรีซึ่งมีความประสานกัน อันเกิดจากเครื่องดนตรีซับซ้อนกันหลายอย่าง ส่วนคน ที่เจริญแล้วทางพุทธิปัญญา (Intellectual man) ย่อมเกิดอารมณ์เมื่อได้ฟังเสียงดนตรีของเครื่องสาย วงใหญ่ที่เรียกว่า ซิมโฟนี ที่ความรู้สึกแห่งศิลปะ (artistic taste) ของบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่าง กันมากมายนั่นเอง เพราะความเจริญที่คลี่คลายแห่งอินทรีย์ทางพุทธิปัญญานี้ (intellectual faculties) มีมากหรือน้อยเพียงไรนั่นเอง แต่อย่างไรก็ดี ฟังเข้าใจไว้ให้ถนัดด้วยว่า สัญชาตญาณที่มีอยู่เป็นธรรมชาติ ของบุคคล เกี่ยวกับการฟัง การดูหรือการอ่านสิ่งงามสมบูรณ์นั้นย่อมมีอยู่ด้วยกันทุกรูปทุกนาม ทุก ระยะขั้นของอารยธรรม

ความแตกต่างกันของความรู้สึกทางศิลปะซึ่งมีอยู่ในหมู่คนที่ยังเป็นอนารยชนอยู่กับหมู่คน ที่เป็นอารยชนแล้ว อาจจะเห็นได้เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบนานกันไป คืออนารยชนประดับตกแต่ง ร่างกายของตนด้วยเปลือกหอย กระดุกและเขี้ยววา หรือด้วยดอกไม้ ส่วนอารยชนประดับตกแต่งตนเอง ด้วยเครื่องเพชร เครื่องมณีมีค่า นี่ก็เกิดจากสัญชาตญาณเป็นธรรมชาติอย่างเดียวกัน มีผลก็อย่างเดียวกัน ด้วยเหตุดังนี้ จึงเห็นได้ว่าศิลปะก็ตรงกับกฎของธรรมชาติที่ควบคุมสิ่งทั้งหลายทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติ กล่าวคือตั้งแต่ที่เป็นสกลจักรวาล จนถึงที่เป็นมูลอนุปรมาณู (atomic principle) นั่นเอง

ศิลปะมีไว้ทำไมและเพื่ออะไร ตอบว่า ความมุ่งหมายของศิลปะมีไว้เพื่อให้เป็นที่ยินดีและขัด เกลาความคิดและจิตใจให้ผ่องใส ความจริงเราค้นอยู่กับสิ่งงาม ๆ ซึ่งแวดล้อมอยู่เสมอ จนทำให้เรา โดยมากลืมนึกไปถึงเหตุผลอันเป็นธรรมดาสามัญว่า ทำไมมนุษย์จึงสร้างศิลปะขึ้น ลางท่านที่มีความเห็น ความรู้สึกอย่างเรียบ ๆ ง่าย ๆ หรือทื่อ ๆ มากไปก็คิดเห็นว่า ศิลปะแทบจะเป็นการแสดงออกอันไร้ประโยชน์ หรือเป็นงานของศิลปินโลดโผนลงคน แท้จริงบุคคลที่คิดเห็นว่าศิลปะเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย หรือเป็นการ ประจักษ์แห่งศิลปะที่ไร้ประโยชน์ ก็เท่ากับจัดตนเองให้เข้าไปอยู่ในพวกอนารยชนนั่นเอง

ศัพท์ของคำว่าศิลปะหมายถึงการแสดงออก อันไม่มีจำนวนเป็นเขตสุด นับตั้งแต่สิ่งง่ายที่สุด เช่นแบบสร้าง (design) สำหรับถ้วยแก้ว สำหรับผ้า สำหรับปากกาหมึกซึม เป็นต้น จนถึงอาจเป็น การประจักษ์แห่งศิลปะที่สูงสุด เช่นที่นครวัด ภาพจิตรกรรมที่ถ้ำอชันตะ โบสถ์ซิสตินา (Sistine Chapel) ซึ่งไมเกล เอนเยโล (Michelangelo) เป็นผู้ออกแบบสร้างวรรณกรรมของเชกสเปียร์ ทำนองดนตรีของบีโทเวน (Beethoven) เป็นต้น

อันที่จริงเราจะเอาค่าแห่งศิลปะของนครวัดกับค่าแห่งศิลปะของแบบสร้างแห่งภาพโฆษณา มาเปรียบเทียบกันย่อมไม่ได้ แต่ศิลปะทั้งสองนี้ก็เป็นการแสดงออกแห่งศิลปะด้วยกัน

เพื่อกำหนดลักษณะของการแสดงออกแห่งศิลปะต่าง ๆ เหล่านี้ เขาจึงใช้คำเป็นศัพท์ให้ต่าง กันเสีย เช่น ประยุกต์ศิลป์ (applied art) อุตสาหกรรม หรือ พาณิชยศิลป์ (Industrial or Commercial art) มัณฑนศิลป์ (Decorative art) และ ศิลปบริสุทธิ์ (Pure art)

ประยุกต์ศิลป์ หมายความว่าศิลปะที่นำเอาไปใช้แก่วัตถุที่ใช้เป็นประโยชน์ได้ ศิลปลักษณะนี้อาจทำด้วยมือก็ได้ หรือด้วยเครื่องจักรก็ได้ เช่นแหวนซึ่งใช้เครื่องมือทำ และแหวนที่ใช้เครื่องจักร ทำ เพราะฉะนั้นประยุกต์ศิลป์อาจเป็นผลิตรวมจากโรงงานก็ได้ หรือจากงานของศิลปินคนใดก็ได้

อุตสาหกรรม หรือ พาณิชยศิลป์ ว่าทางศิลปะ คำว่า อุตสาหกรรม และคำว่า พาณิชยกรรม เกือบจะมีความหมายเท่ากัน แต่ความแตกต่างกันก็มีอยู่มากทีเดียวเหมือนกัน พาณิชยศิลป์ทำขึ้นเพื่อ ล่อใจเรื่องรูรสแห่งศิลปะของคนธรรมดาสามัญกล่าวคือทำขึ้นในลักษณะที่จะให้ดูเข้าใจง่ายจะได้ขาย ได้ง่าย ไม่ใช่แต่วัตถุศิลปะที่ผลิตออกจากโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้นที่เป็นพาณิชยศิลป์ แม้ศิลปกรรม ที่ศิลปินเป็นผู้ทำขึ้น ถ้าเป็นเรื่อง และวิธีแสดงดำเนินงาน (Style of execution - ดู Style ในพจนานุกรม ศัพท์ศิลปะ) ที่ให้เหมาะและถูกกับรสนิยมของสามัญชน ก็กล่าวได้ว่าเป็นพาณิชยศิลป์ได้

มัณฑนศิลป์ คำมัณฑนะในที่นี้แปลว่า ประดับ ตกแต่ง วัตถุอาคาร หรือสิ่งใด ๆ ที่เป็นศิลป-กรรม เพราะฉะนั้น การแสดงออกแห่งศิลปะทุกชนิด ซึ่งทำขึ้นเพื่อให้งามแก่สิ่งใด ก็เป็นมัณฑนะ คำว่า มัณฑนะนี้ บางทีก็ใช้หมายถึงแบบสร้างสำหรับงานจุลศิลป์ (Minor Art)

ปัจจุบัน คำว่า มัณฑนะ หมายถึงโครงสร้าง (Schemes = แบบตัวอย่างที่สร้างขึ้นเพื่อเลือก) ของสี เครื่องเรือน เครื่องห้อยและเครื่องปลูดยภายในห้องเรือนด้วยก็ได้ เหตุนี้จึงได้เรียกว่า ตกแต่ง ประดับ หรือมัณฑนะ

ศิลปบริสุทธิ์ เมื่อสมัยก่อน ปฏิมกรรมและจิตรกรรมย่อมทำขึ้นเพื่อประโยชน์รับใช้ทางศาสนา ประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ใด ๆ เพราะฉะนั้น นอกจากจะตกแต่งอาคารให้งามขึ้น ปฏิมกรรม และจิตรกรรมยังรับใช้เพื่อเร้าใจประชาชนให้บังเกิดความรู้สึกเลื่อมใสในศาสนา ปลุกใจให้รักประเทศชาติ หรือทำให้รู้สึกเคารพยำเกรงพระมหากษัตริย์ของตน อย่างนี้เป็นต้น

ภาพจิตรกรรมตามผนังโบสถ์วิหารและระเบียงวัดเป็นต้น ย่อมสร้างขึ้นเพื่อแสดงตำนาน ปรัมปราและเรื่องต่าง ๆ ให้ประชาชนที่อ่านหนังสือไม่ออกได้เข้าใจ ต่อมาในสมัยปัจจุบัน หนังสือ เข้ารับหน้าที่อย่างนี้จากปฏิมกรรมและจิตรกรรมไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ เพราะเหตุนี้ นับแต่สมัยเมื่อ ร้อยปีก่อนที่ล่วงมานี้ ศิลปินชาวตะวันตกส่วนมากเมื่อไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานทางสถาปัตยกรรมอีกต่อ ไปแล้ว จึงหันมาเริ่มสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ดังกล่าวมาข้างต้น แต่ต้องการจะแสดง ความรู้สึกนึกเห็นเป็นมโนภาพและอารมณ์สะเทือนใจ (Conception, Emotion - ดูสองคำนี้ในพจนานุกรมศัพท์ศิลปะ) ทางศิลปะของตนออกมาเท่านั้น

ศิลปินมีเสรีที่จะแสดงความสามารถทางศิลปะและอำเภอใจของตนให้ประจักษ์ออกมาได้โดยไม่อยู่ในความผูกมัดและอยู่ในอำนาจของเรื่องที่สร้างขึ้น หรือต้องทำให้ถูกใจประชาชน คนจะได้ว่าจ้างสั่งหรือซื้อศิลปกรรมที่ตนสร้างขึ้นในที่สุด

ด้วยเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ จึงมีความจำเป็นจะต้องหาทางอย่างหนึ่งอย่างใดให้ศิลปินมีการติดต่อกับมหาชน จึงได้จัดให้มีการแสดงศิลปะขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วทวีปยุโรป มหาชน ที่มาชมการแสดงอาจเลือกชอบและพอใจศิลปกรรมชิ้นใดว่าดีกว่าชิ้นอื่นก็ได้ในที่สุดก็อาจซื้อศิลปกรรมชิ้นนั้นไปตกแต่งประดับบ้านเรือนของตน

ศิลปะซึ่งแสดงความรู้สึกเป็นอารมณ์สะท้อนใจเฉพาะตัวของศิลปิน จะเป็นที่ยอมรับของประชาชนหาได้ไม่ กล่าวคือ มหาชนโดยทั่วไปจะรู้สึกนิยมยินดีกับศิลปะนั้นไม่ได้ จนกว่ามหาชนเหล่านั้นจะได้รับการศึกษาอบรมเรื่องเกี่ยวกับสุนทรียภาพมาดีแล้ว บุคคลที่สามารถได้รับอารมณ์สะท้อนใจเหมือนกับที่มีอยู่ในศิลปะนั้นเท่านั้น ที่จะมีความนิยมยินดี “ศิลปะบริสุทธิ์” ได้

ถ้าจะถามว่า ศิลปะสองอย่าง ที่เรียกกันเป็นสามัญว่า ศิลปะสำหรับมหาชนอย่างหนึ่ง และศิลปะบริสุทธิ์อีกอย่างหนึ่ง อย่างไหนจะเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ตอบได้ว่า เราอย่าลืมว่าศิลปะสำหรับประชาชนเป็นปัจจัยโดยตรงสำหรับการศึกษาก่อประชาชน เพื่อให้รู้จักนิยมยินดีการแสดงออกแห่งศิลปะที่สูงกว่าต่อไปได้ เพราะฉะนั้นศิลปะทุกชนิดจึงมีความมุ่งหมายเกี่ยวกับสังคมและการศึกษาด้วยกัน

แสงแห่งตะวันค่อยสว่างเห็นกลาง ๆ ขึ้นทีละน้อย ๆ เมื่อรุ่งอรุณ แล้วส่องแสงสว่างจ้า มีสง่าเมื่อขึ้นมาถึงที่สูงสุดแล้ว นี่ฉันใดความรู้สึที่ดีแห่งศิลปะของบุคคลใด จะเจริญก็คล้ายสูงขึ้นได้ก็ต้องมาเป็นขั้น ๆ จนกว่าบุคคลผู้นั้นจะสามารถรู้และเข้าใจได้ถึงการสร้างสรรค์อันเป็นศิลปะ ซึ่งทำขึ้นจากความคิดของคน นี่ก็ฉันนั้น

พรุ่งนี้ก็เข้าไปเสียแล้ว

ศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี
พระยาอนุমানราชชน—แปล

มีคำกล่าวเป็นสามัญว่า มนุษย์นั้นประกอบเป็นตนขึ้นได้ก็ด้วยมีร่างกายและใจ ร่างกายอาศัยสิ่งมีรูปร่างเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง ส่วนใจก็มีอาหารของใจเป็นเครื่องบำรุงเลี้ยง ได้แก่ ศาสนา ความรู้ ว่าอย่างทั่วไป และศิลป์ ว่าโดยเฉพาะศาสนาถ้าขาดความรู้ ก็ก่อให้เกิดคติความเชื่อที่มั่วยาบ เป็นไปตรงข้ามกับคติธรรมที่สูงไม่ว่าคติใด ความรู้ถ้าขาดสิ่งซึ่งทำจนจิตใจก็ก่อให้เกิดคติความเชื่อทางวัตถุธรรมว่ามีและเป็นที่สุดเพียงนั้น (โลกายัต) สะพานซึ่งเชื่อมคติความเชื่ออันได้แก่ทางจิตใจให้ติดต่อถึงกันได้แก่ศิลป์ เพราะผู้ใดเข้าใจและรู้คุณค่าของศิลป์แล้ว ผู้นั้นก็เข้าถึงสิ่งซึ่งเป็นอนันตะ คือ พรหม สามารถรู้ได้อย่างแน่แท้ใจซึ่งความสุขที่แท้จริง (นิรามิสสุข)

มนุษย์อาจได้รับความบันเทิงใจเพราะมั่งมีทรัพย์สิน หรือเป็นที่รักที่เมตตาแก่เพื่อนผู้เป็นสหาย หรืออาจรู้สึกมีความสุขมากเพราะมีฐานะสูงในสังคม แต่ความสุขชนิดนี้เป็นความสุขที่เห็นแก่ตัว และเป็นปัจจัยก่อให้เกิดคติถือตนเป็นที่ตั้ง (อหังการ) เพราะไม่มีใครอยากให้เพื่อนร่วมเกิดได้รับส่วนในความรักความเมตตาที่ตนได้รับอยู่ ไม่อยากให้ใครร่วมใช้ในทรัพย์สินของตน และไม่ยอมให้ใครมีส่วนร่วมฐานะสูงในสังคมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตน แต่เมื่อว่าทางศิลป์แล้ว ก็เป็นเรื่องอยู่กันตรงข้ามที่เดียวกับที่กล่าวมาแล้วนี้ ความจริงเมื่อเราฟังเสียงดนตรีที่ไพเราะ อ่านหนังสือที่ประพันธ์ดี หรือดูภาพจิตรกรรมที่งาม จะรู้สึกโดยไม่รู้ตัว อยากให้ผู้อื่นได้ร่วมอารมณ์ให้สะท้อนใจไปกับเราด้วย และยิ่งไปกว่านี้ เรายังปรารถนาให้บุคคลเหล่านั้นได้ฟังได้อ่านหรือได้ดูศิลปกรรมอย่างเดียวกับเรา ทั้งนี้ก็เพราะถ้ามีความรู้สึกเห็นคุณค่าของศิลปกรรมร่วมกัน ย่อมเพิ่มความสุขความสบายใจให้แก่เรายิ่งขึ้น เพราะเหตุดังนี้ศิลปจึงเป็นปัจจัยนี้เองที่สนับสนุนความสัมพันธ์อย่างเห็นอกเห็นใจกันในระหว่างเพื่อนมนุษย์ และอำนวยความสุขความบันเทิงที่แท้และถาวรแก่มนุษยชาติ

Rama IX Art Museum Foundation

Rama IX Art Museum Foundation

อันที่จริงศาสนาก็ให้ความสุขซึ่งไม่ถือตนเป็นที่ตั้งแก่เราเหมือนกัน แต่ความสุขมีสันโดษทางจิตใจนี้ ย่อมมีอยู่ตามส่วนสัมพันธ์กับความรู้สึกดีชั่วของเรา เพราะเป็นเรื่องของเอกชน กล่าวคือเป็นความรู้สึกภายในตัวเรา รู้สึกอย่างไรก็อย่างนั้นไม่มีมันแปร แต่เรื่องอารมณ์ให้สะท้อนใจที่เกิดจากศิลปะมีแปลก ๆ ต่าง ๆ ไม่มีขอบเขตเป็นที่สุด และเป็นความรู้สึกที่มาจากภายนอกตัวเรา และเราจะเกิดมอารมณ์ให้สะท้อนใจได้แค่ไหน ก็แล้วแต่ลักษณะของศิลปกรรมที่มากกระทบความรู้สึกของเรา แต่ทว่าศิลปนั้นเราจะรู้สึกเห็นคุณค่าด้วยตนเองไม่ได้ นอกจากจะได้รับอบรมทางจิตใจของเราให้เข้าใจ เพราะด้วยเหตุดังนี้ นานาอารยประเทศแทบทั้งหมดจึงให้เด็ก ๆ ในชาติของเขาได้รับการศึกษาอบรมทางสุนทรียะ ที่ในภาษาฝรั่งเรียกว่า AESTHETIC EDUCATION มาตั้งแต่อายุน้อย ขณะที่แรกเริ่มรับการศึกษาเล่าเรียน เพื่อปลูกฝังจิตใจให้รู้จักรักความงามความไพเราะมาแต่เล็ก

อาจมีบางท่านตั้งกระทู้ถามว่า การศึกษาอบรมอย่างนี้เป็นสิ่งจำเป็นแก่ประเทศชาติหรือไม่ การสร้างศิลปและนิยมชมชอบศิลปจะเป็นคุณประโยชน์ใช้งานใช้การอะไรให้แก่คนได้บ้าง ถ้าว่าถึงประเทศไทย ก็จะตอบคำถามเหล่านี้โดยยกตัวอย่างมาชี้ให้เห็นได้เป็นจำนวนพัน ๆ คือที่วัดวาอารามที่พระพุทธรูป ที่ภาพจิตรกรรมและศิลปกรรมอย่างอื่น ๆ ซึ่งบรรพบุรุษของไทยได้มอบไว้ให้เป็นมรดกแก่ชาตินับเป็นเวลามาตั้งพันปีแล้ว ศิลปในสมัยอดีตย่อมสำแดงให้เห็นเป็นพยานอยู่ในพระศาสนา ในวัฒนธรรมและในความเป็นบัณฑิตของชนชาติไทย แต่ถ้าเราจะคิดเห็นเหมือนเช่นที่บางคนคิดเห็นว่าศิลปเป็นเรื่องเล่นสนุกในเวลาว่าง ไม่เป็นคุณเป็นประโยชน์อะไรแก่การครองชีพ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ปู่ย่าตายายของเราคงไม่จำเป็นต้องมีวัฒนธรรมอะไรยิ่งไปกว่าทำไร่ไถนาเพื่อเลี้ยงชีพทางกาย ทำแล้วก็กิน กินทั้งข้าวและเหล้าพอให้เมาแล้วก็เข้านอน และบางครั้งบางครั้งก็ต้องคอยป้องกันตนให้พ้นภัยจากศัตรูมารบกวน แต่นุคคลที่เห็นศิลปว่าเป็นของฟุ่มเฟือย จะรู้สึกเห็นว่าประหลาดนักหนา ที่ปู่ย่าตายายของเรามีความคิดเห็นในเรื่องความเป็นอยู่แห่งชีวิต สูงไปกว่าเรื่องกิน ๆ นอน ๆ และเรื่องสืบพันธุ์ คือเห็นความจำเป็นที่ต้องสร้างวัดวาอารามงาม ๆ แล้วประดับประดาด้วยภาพจิตรกรรมและเครื่องตกแต่งทั้งงดงาม รู้สึกความจำเป็นที่ต้องสร้างพระพุทธรูปไว้กราบไหว้ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ให้ระลึกถึงพระคุณและพระธรรมของพระพุทธองค์ ซิลมเลี้ยงนำใจของตนให้มันอยู่ในคุณงามความดี ปู่ย่าตายายของเราเห็นเป็นความจำเป็นที่ต้องมีเครื่องเสื่อผ้าอาภรณ์ และเครื่องประดับตกแต่งอสังการอันงาม ซึ่งใครที่เป็นนักเลงสะสมศิลปวัตถุเมื่อได้เห็นแล้วก็ประหลาดใจ ครึ่งกระนั้นนาฏศิลป์และวรรณคดีของชาติไทยได้บรรลุความเจริญถึงศิลปชั้นเยี่ยม หรือที่เรียกในภาษาฝรั่งว่าถึงชั้นคลาสสิก การผลิตการสร้างศิลปกรรมอย่างมากมายในสมัยก่อน เป็นองค์พยานอย่างแจ่มแจ้งและเป็นอย่างดีสำหรับชี้และตอบเหล่าท่านที่ไม่เข้าใจความสำคัญของศิลป ไม่เห็นประโยชน์แห่งการศึกษาอบรมทางศิลปในสมัยปัจจุบัน และการเผยแพร่ศิลปของไทยเพื่อให้นุคคลไม่ว่าใครได้รู้ค่าและรู้สที่ดีของศิลป

ถ้าปฏิเสธความมีประโยชน์ของศิลป ก็เท่ากับปฏิเสธสิ่งสูง สิ่งที่ดีงามเสียทุกอย่าง เท่ากับปฏิเสธศาสนา ความศรัทธา ความรัก ความเมตตา เท่ากับปิดตาของตนเองต่อความงามของธรรมชาติ ลดระดับฐานะของตนเองให้เท่ากับสัตว์ที่ต่ำกว่าตน แต่อนิจจา ร้ายไปยิ่งกว่านั้นเสียอีก เพราะสัตว์ยังรู้จักรักสวรักงามและชอบเสียงประสานเสียงไพเราะ หรือกล่าวโดยย่อ คือรู้ค่าแห่งความงาม นี่ก็เป็นธรรมชาติอันแท้จริงของธรรมชาติ เพราะไม่ว่าสิ่งใดในสากลจักรวาลย่อมอยู่ภายใต้กฎแห่งความมีระเบียบเรียบร้อยและความงามเสมอ และทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องประสานเข้ากันเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวอย่างสมบูรณ์ ดังที่เรียกกันภาษาสมัยใหม่ว่าเป็นเอกภาพ และโดยเหตุที่คนก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จึงมีความรู้สึกโดยสัญชาตญาณ รู้ค่าแห่งสิ่งงาม และอาศัยกำลังความสามารถของตนทั้งในทางความคิดและความรู้สึก คนจึงสามารถประดับประดาและแวดล้อมตนเองได้ด้วยศิลปะ ซึ่งนำความสุขความบันเทิงมาให้ตน ช่วยยกจิตใจตนขึ้นสู่สภาพที่สูงเหนือสัตว์ทั้งหลาย

ศิลปะปัจจุบัน ยิ่งวันยิ่งเหินห่างจากธรรมชาติและจะกลายเป็นสิ่งที่มนุษย์แต่งสร้างมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ อย่างน่าอัศจรรย์ เลยกะทำให้มนุษย์เองตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งสิ่งเหล่านี้ เรากระตือรือร้นชวนหาเงินทองเป็นกิจประจำวัน เห็นห้างและผลจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นบ่อเกิดอันไม่มีหมดแห่งสิ่งที่เป็นเครื่องบันเทิงใจของเรา ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในนครในเมืองก็มีแต่เครื่องจักรยนต์กลไกอันมีเสียงกวนประสาททึบหนึบและครอปรังคองอยู่เป็นนิตย์ ความมีชีวิตอยู่ด้วยสิ่งที่มีมนุษย์แต่งสร้างขึ้นในสมัยปัจจุบัน ย่อมยังผลให้ความรู้สึกและความรู้จักคุณค่าทางจิตใจ และปัญหาทุกสิ่งทุกอย่างถึงแก่ความลุ่มจมนั่งใจ หากแต่รู้ตัวกัน โดยนำเอากระบวนการศึกษาอบรมและการเผยแพร่ศิลปะ มีดนตรี วรรณคดี นาฏศิลป์ จิตรกรรมและศิลปะอื่น ๆ มาปลูกฝังและแพร่หลายในจิตใจของประชาชนนครของประเทศชาติต่าง ๆ ที่อยู่แนวหน้าแทบทุกชาติ มีอินทรีย์แก่กล้ารู้ค่ารู้รสแห่งศิลปะมีจำนวนจำกัดอยู่แต่ในหมู่เจ้านายขุนนางและเอกชนบางคนเท่านั้น แต่มาบัดนี้คนชั้นกรรมกรก็สามารถมีโอกาสฟังดนตรีคอนเสิร์ตชั้นคลาสสิก เข้าใจดูเข้าใจชม ศิลปะอย่างทั่วไปและชอบเครื่องแต่งบ้านเครื่องใช้ไม้สอยและเครื่องประดับตกแต่งทั้งงาม ๆ นี่คือคุณประโยชน์ที่ได้จากศิลปะศึกษาแต่ก็เป็นสิ่งที่เสียใจอยู่ ที่ประเทศชาติต่าง ๆ ซึ่งรับเอากระบวนการปกครองงานบ้านการเมืองและการเศรษฐกิจอย่างสมัยปัจจุบัน ไม่ใช่ใช้ทั้งหมดทุกประเทศที่รู้ตัวได้ทันเวลาทันทั่วทั้ง วาระรอบการปกครองอย่างนี้ จะปฏิบัติเห็นเปลี่ยนแปลงส่วนแห่งสังคมและทางปัญญา ความรอบรู้ กระทำให้วัฒนธรรมและศิลปะได้รับความกระทบกระเทือนและถอยหลังสู่สภาพที่ไม่ฟื้นตัว

Rama IX Art Museum Foundation

ในประเทศไทยความเจริญก้าวหน้าอย่างเคร่งเครียด และขาดลงห้วน ๆ แห่งการสืบต่อในทางเศรษฐกิจการเมือง การพาณิชย์และการอุตสาหกรรม ย่อมลบล้างศิลปะเสียสิ้น ประชาชนที่มีการศึกษาดีเป็นส่วนมากก็มุ่งที่จะให้ประเทศชาติมีความเจริญ แต่คิดไปโน้มน้าวเป็นทางธุรกิจเท่านั้น และเห็นว่าการอุดหนุนงานศิลปะ เป็นการใช้จ่ายคล้ายกับเป็นของฟุ่มเฟือยไม่จำเป็น รอไว้จนกว่าจะจัดแจงเรื่องทางการเมืองและทางเศรษฐกิจซึ่งจำเป็น และเร่งด่วนให้เรียบร้อยเป็นปกติเสียก่อนก็ได้ ตรงนี้เองที่เป็นการแปลความหมายผิดในหน้าที่ของศิลปะ ซึ่งมีส่วนแห่งความก้าวหน้าของประชาชน เพราะความจริงศิลปะนั้นมีความหมายไปในทางทำให้ปัญญาความรอบรู้ หรือที่เรียกเป็นคำใหม่ว่า พุทธิปัญญา ก้าวหน้า ศิลปะมีความหมายที่จะยกตัวของเราให้สู่มาตรฐานเท่าเทียมนานาอารยชนชาติอื่น ๆ และยืนหยัดได้เสมอไม่เสื่อมบ่ในระดับเดียวกัน ศิลปะมีความหมายคือการกระทำ ความประพฤติและความคิดอ่านให้ดีขึ้น เพราะว่าเราอาจรู้ค่าแห่งความงาม และความงามก็คือความดีนั่นเอง ในภาษาไทยจึงใช้คำว่าดีงาม หรือคุณงามความดีควบคู่กันไป

อันที่จริงที่เขียนข้อก่อนขอเป็นเรื่องวิจารณ์ชิ้นนี้ ไม่ได้หมายความว่าไม่มีใครต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ในเรื่องซึ่งมีฐานะเป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่ง แต่เห็นว่าเป็นหน้าที่ของเราที่จะชี้ให้เห็นว่า อะไรยังไม่ได้จัดทำ และอะไรที่ควรจะทำในแนวของเรื่องนี้ เพราะถ้าจะรองจนกว่าสถานการณ์ความเป็นไปของโลกในระหว่างชาติเป็นปกติแล้ว จึงค่อยปรับปรุงโครงสร้างแห่งวัฒนธรรมที่เคลื่อนที่คลอนแคลนอยู่ ก็น่าสงสัยว่าจะไม่มีหวังอีก เราต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์อย่างนี้อย่างลูกผู้ชาย และก็

ยอมรับอยู่ว่าชีวิตความเป็นไปแห่งสมัยปัจจุบัน เป็นชีวิตที่ต้องสู้อย่างหนักเพื่อยังชีวิตความเป็นอยู่ทาง วัตถุและร่างกายของเรา แต่เราจะต้องคิดด้วยว่าอุดมคติแห่งมนุษยธรรม ก็คือเพื่อให้บรรลุจุดหมาย ปลายทางแห่งความงามอันสมบูรณ์ ในทางความประพฤติ ความคิดและรูป และเพราะด้วยความเชื่อ ปักใจลงอย่างนี้ ว่าเป็นทางที่จะให้ชาติสว่างพ้นภัยวิกฤตการณ์ที่คุกคามและต้องประสบอยู่ทุกวันนี้ไปได้ ตลอดรอดฝั่ง

ความจริงนักการเมืองย่อมไม่มีเวลาเหลืออยู่พอ ในที่จะเผยแพร่เรื่องวัฒนธรรมหรือเรื่องอื่น ๆ ในทำนองนี้ แต่ก็หาใช่เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยแต่ละหน่วยสาขาแห่ง การงานของชาติ ต้องมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินงานไป เพื่อแบ่งเบาภาระของนักการเมือง โดยไม่ต้องมีกังวลในเรื่องเหล่านี้ ให้ภาระความรับผิดชอบตกอยู่กับคณะกรรมการ ในอันที่จะคุ้มครอง ดูแลสิ่งซึ่งเป็นการแสดงออกมาทางวัฒนธรรมของเก่า ได้แก่ศิลปะ เป็นต้น และทั้งให้มีหน้าที่ทะนุบำรุง สิ่งเหล่านี้ที่เป็นของใหม่ให้คล้ายคลึงมีความเจริญวัฒนา

เพื่อให้เป็นที่เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นถึงความเสื่อมทรามแห่งวัฒนธรรมของเรา จำเป็นต้องระลึกถึง เหตุบางประการ ที่เป็นเครื่องทำให้มีสถานการณ์อย่างที่เป็นอยู่นี้ แต่ก่อนนั้นการศึกษาเล่าเรียนไม่ แพร่หลายทั่วไปเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะฉะนั้นผลที่ฉายสะท้อนให้เห็นในเรื่องเป็นผู้รู้ค่าทางสุนทรีย์ะ จึงจำกัดอยู่แต่ในหมู่เจ้านายขุนนางและพระภิกษุสงฆ์บางองค์เท่านั้น ความจริงชนชั้นสามัญย่อมได้รับความบันเทิงใจจากความงามของวัดวาอาราม ได้รับความผ่องแผ้วแห่งจิตใจจากพระพุทธรูปปฏิมากร แต่ ประชาชนเหล่านั้นหาได้รู้สำนึกตนไม่ว่า ศิลปนี้เองที่ขัดเกลานิสสัยและยกจิตใจของเขาย่างลึกซึ้ง แต่ ไม่มีใครรับตำราอธิบายเป็นวิจารณ์ความรู้แก่เขา ที่เขาไม่รู้และเข้าใจศิลปก็ด้วยสัญชาตญาณ หาใช่รู้และ เข้าใจด้วยปัญญาทางเหตุผลไม่ ถ้าลักษณะการเป็นอย่างเช่นนี้ หากมีเหตุผลอะไรบางประการอุบัติขึ้น อันทำให้กิจการของศิลปต้องสิ้นสุดลง เรื่องก็ลงเอยกันอยู่แค่นั้น ไม่มีใครเอาใจใส่เสียเลย เรื่องอย่างนี้ เกิดมีอยู่แล้วในประเทศไทยนับได้ประมาณ 70 ปีที่ล่วงมาแล้ว โดยเหตุที่เราได้รับเอาอารยธรรมทางตะวันตก มาเป็นของเรา เราก็นำเอาศิลปของชาวตะวันตกเข้ามาด้วย และคิดเห็นว่าของเขาสง่าและดีกว่าของเรา เราก็ทั้งการสร้างอาคารสถานที่ทางราชการของเราตามแบบเก่าที่สืบต่อมาเป็นประเพณีกันมาช้านาน เมื่อสถาปัตยกรรมของเราสูญเสียลักษณะของชาติไปแล้ว ศิลปอย่างอื่นก็มีลักษณะพลอยเสียตามไป ด้วย เมื่อเป็นดังนี้ ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญของศิลปไทยก็หมดกำลังใจและก็ไม่มีความสามารถ ที่เป็นหลักจะวิจารณ์ สำหรับต่อสู้หรือขอร้องเพื่อประโยชน์แห่งศิลปของตน และทั้งไม่มีปากเสียง กล้าขัดแย้งเจ้านายหรือขุนนางผู้ใหญ่ ก็ได้แต่ถอยหลังเข้าคลองไปอย่างเจียน ๆ ศิลปที่สืบต่อเป็นประเพณี กันมากก็เสื่อมและสูญสิ้นชื่อเสียงตัวไปเอง ความจริงก็เป็นที่ยู่งกันอยู่ว่า ศิลปนั้นจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง และเดิมไปตามความคิดเห็นที่ใหม่ ๆ และตามความจำเป็นความต้องการและตามอิทธิพลของชีวิตแห่งความ เป็นไปในสมัยปัจจุบัน แต่ที่ให้เป็นที่น่าเสียใจอย่างลึกซึ้ง ก็คือชีวิตแห่งความเป็นไปอย่างสมัยใหม่ นี้ ดูดเอาจิตใจของบรรดาผู้ซึ่งเป็นบุคคลอยู่ในแนวหน้าไปเสียสิ้น เป็นเหตุให้ท่านเหล่านั้นกระทำความ ผิดพลาดอย่างใหญ่ที่ไม่ป้องกันอนุสาวรีย์และศิลปวัตถุของเก่าให้พ้นจากอันตราย ไม่มีใครร่างเป็นประมวล กฎหมายเพื่อแสดงถึงมรดกทรัพย์ของชาติ คือศิลปกรรมที่ดีเยี่ยมและวัดวาอาราม ว่าเป็นสิ่งสมควรจะ ป้องกันให้พ้นจากการเปลี่ยนแปลง หรือห้ามไม่ให้บุคคลที่ไม่มีความรู้ ความชำนาญเป็นผู้แก้ไขซ่อม และถึงแม้ว่าจะได้มีการทักท้วงกันอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ผลจากความมุ่งหมาย เพราะขึ้นชื่อว่าของเก่าแล้ว ใครจะทำอะไรก็ทำได้ตามชอบใจ ส่วนที่จัดทำกันมาแล้วเกี่ยวกับกำหนดคุณค่าและการศึกษาวัฒน-